

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

परिपत्रक क्रमांक : सीडीआर-१०९५/१०७/(प्रकरण-७/९५)/अकरा.
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ६ मे १९९५.

परिपत्रक

बाचा.—शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : सीडीआर-१०८५/९८६/२२/अकरा, दिनांक ६ जानेवारी १९८६.

शासकीय कर्मचाऱ्यांनी त्यांच्या सेवाविषयक बाबीसंबंधीच्या तक्रारीचे निवारण करून घेण्यासाठी तसेच वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी राजकीय कार्यकर्ते व अन्य अशासकीय व्यक्ती यांच्यामार्फत दबाव आणल्याचे आढळून आल्यास ते शिस्तभंग कारवाईस पात्र ठरतात. अशा कर्मचाऱ्यांवर कारवाई करण्याच्या दृष्टीने सामान्य प्रशासन विभाग परिपत्रक क्रमांक : सीडीआर-१०८६/९८६/२२/अकरा, दिनांक ६ जानेवारी १९८६ (प्रत संलग्न) अन्वये खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती विहित करण्यात आली आहे :—

(१) शासकीय कर्मचाऱ्यांनी त्यांच्या सेवाविषयक बाबीसंबंधीच्या तक्रारीचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी खासदार, आमदार, राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि इतर अशासकीय व्यक्ती यांच्यामार्फत त्यांची गान्हाणी माननीय मंडळांकडे नेऊ नयेत आणि तसे केल्याचे आढळून आल्यास ते शिस्तभंग कारवाईस पात्र ठरतील, अशा सूचना शासन परिपत्रक, राजनैतिक व सेवा विभाग, क्रमांक १५८१/३४, दिनांक १३ ऑक्टोबर, १९५२, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०९९/डी-१, दिनांक ११ सप्टेंबर १९६९, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०७४/५०७९/डी-१, दिनांक २४ जुलै १९७४ आणि शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०८२/२५६७/२८-अकरा, दिनांक ३० ऑगस्ट, १९८२ अन्वये काढण्यात आल्या आहेत. तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ मधील नियम २३ च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचाऱ्यांनी त्यांच्या सेवेसंबंधीच्या कोणत्याही बाबीसंबंधात राजकीय पुढाऱ्यांकडून दबाव आणणे ही गैरवर्तणूक आहे.

(२) वर परिच्छेद १ मध्ये उद्धृत केलेल्या नियमांची तरतूद असतानासुद्धा आणि या तरतुदीकडे वेळोवेळी लक्ष वेधण्यात येऊनसुद्धा (शासकीय कर्मचाऱ्यांनी) त्यांची सेवाविषयक वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी खासदार किंवा आमदार यांचेमार्फत शासनावर दडपण आणण्याची प्रवृत्ती वाढतच आहे. शासनाने ह्या परिस्थितीची गंभीर दखल घेतली आहे आणि असा निर्णय घेतला आहे की, भविष्य काळात अशी उदाहरणे शासनाच्या निदर्शनास आल्यास संबंधीत कर्मचाऱ्यांविरुद्ध खालील पद्धतीने कारवाई केली जावी.—

(१) ह्या सूचना निर्गमित झाल्यानंतर वरील नियमांचे शासकीय कर्मचाऱ्याने प्रथम वेळी उल्लंघन केले तर संबंधित कर्मचाऱ्यास त्याच्या सेवाविषयक वैयक्तिक बाबीसंबंधात खासदार अथवा आमदार यांचेमार्फत दडपण आणण्यासाठी संपर्क साधण्यापासून परावृत्त करण्याची सूचना समुचित शिस्तभंगविषयक प्राधिकार्याने द्यावी.

(२) पहिल्या प्रसंगी वरीलप्रमाणे सल्ला मिळाला असूनही जर शासकीय कर्मचाऱ्याने पुनः वरील वर्तणूक नियमांचे उल्लंघन केले तर त्याला समुचित शिस्तभंग प्राधिकार्याने लेखी ताकीद द्यावी आणि त्या ताकीदीची प्रत त्याच्या गोपनीय अभिलेखामध्ये ठेवण्यात यावी.

(३) शासकीय कर्मचारी, लेखी ताकीद दिलेली असूनसुद्धा, उपरोक्त वर्तणूक नियमातील तरतुदीचा भंग केल्यामुळे दोषी ठरला तर त्याच्याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ मधील तरतुदीनुसार समुचित शिस्तभंग-विषयक प्राधिकार्याने शिस्तभंगाची कारवाई करावी.

आता शासन वरील कार्यपद्धतीचा पुनरुच्चार करीत असून त्यानुसार असे आदेश देत आहे की, सर्व मंत्रालयीन विभाग तसेच त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख तसेच कार्यालय प्रमुख यांनी वरील कार्यपद्धतीचे कटाक्षाने पालन करण्याची दक्षता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ. ग. मंडपे,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

राज्यपालांचे सचिव,
मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव/स्वीय सहाय्यक,
सर्व अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,
उप सचिव, मुख्य सचिवांचे कार्यालय,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय, (मूळ न्याय शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय, (अपील शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र विधानसभा सचिवालय, मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र विधान परिषद सचिवालय, मुंबई,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
सर्व मंत्रालयीन विभागांच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख.

*पत्राने.

(शा.म.मु.) एच ७ (५०००—५-९५)

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

परिपत्रक क्रमांक सीडीआर-१०८५/१८६/२२/अकरा,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ६ जानेवारी १९८६

परिपत्रक

- पहा.— (१) शासन परिपत्रक, राजनैतिक व सेवा विभाग, क्र. १५८१/३४, दिनांक १३ ऑक्टोबर १९५२.
(२) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. सीडीआर-१०६९/डी-१, दिनांक ११ सप्टेंबर १९६९.
(३) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. सीडीआर-१०७४/५०७९/डी-१, दिनांक २४ जुलै १९७४.
(४) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. सीडीआर-१०८२/२५६७/२८/अकरा, दिनांक ३० ऑगस्ट १९८२.

शासकीय कर्मचाऱ्यांनी त्यांच्या सेवाविषयक बाबीसंबंधीच्या तक्रारींचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी खासदार, आमदार, राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि इतर अशासकीय व्यक्ती यांच्यामार्फत त्यांची गान्हाणी माननीय मंत्र्यांकडे नेऊ नयेत आणि तसे केल्याचे आढळून आल्यास ते शिस्तभंग कारवाईस पात्र ठरतील, अशा सूचना शासन परिपत्रक, राजनैतिक व सेवा विभाग, क्रमांक १५८१/३४, दिनांक १३ ऑक्टोबर १९५२, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०६९/डी-१, दिनांक ११ सप्टेंबर १९६९, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०७४/५०७९/डी-१, दिनांक २४ जुलै १९७४ आणि शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०८२/२५६७/२८-अकरा, दिनांक ३० ऑगस्ट १९८२ अन्वये काढण्यात आल्या आहेत. तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ मधील नियम २३ च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचाऱ्यांनी त्यांच्या सेवेसंबंधीच्या कोणत्याही बाबीसंबंधात राजकीय पुढाऱ्यांकडून दबाव आणणे ही गैरवर्तणूक आहे.

२. वर परिच्छेद १ मध्ये उद्धृत केलेल्या नियमांची तरतूद असताना सुद्धा आणि या तरतुदींकडे वेळोवेळी लक्ष वेधण्यात येऊन सुद्धा, (शासकीय कर्मचाऱ्यांनी) त्यांची सेवाविषयक वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी खासदार किंवा आमदार यांचेमार्फत शासनावर दडपण आणण्याची प्रवृत्ती वाढतच आहे. शासनाने ह्या परिस्थितीची गंभीर दखल घेतली आहे आणि असा निर्णय घेतला की, भविष्य काळात अशी उदाहरणे शासनाच्या निदर्शनास आल्यास संबंधित कर्मचाऱ्यांविरुद्ध खालील पद्धतीने कारवाई केली जावी :—

(१) ह्या सूचना निर्गमित झाल्यानंतर बरील नियमांचे शासकीय कर्मचाऱ्याने प्रथम वेळी उल्लंघन केले तर संबंधित कर्मचाऱ्यास त्याच्या सेवाविषयक वैयक्तिक बाबीसंबंधात खासदार अथवा आमदार यांचेमार्फत दडपण आणण्यासाठी संपर्क साधण्यापासून परावृत्त करण्याची सूचना समुचित शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याने द्यावी.

(२) पहिल्या प्रसंगी बरीलप्रमाणे सल्ला मिळाला असूनही जर शासकीय कर्मचाऱ्याने पुनः बरील वर्तणूक नियमाचे उल्लंघन केले तर त्याला समुचित शिस्तभंग प्राधिकाऱ्याने लेखी ताकीद द्यावी आणि त्या ताकिदीची प्रत त्याच्या गोपनीय अभिलेखांमध्ये ठेवण्यात यावी.

(३) शासकीय कर्मचारी, लेखी ताकीद दिलेली असून सुद्धा उपरोक्त वर्तणूक नियमातील तरतुदीचा भंग केल्यामुळे दोषी ठरला तर त्याच्या विरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९, मधील तरतुदीनुसार समुचित शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याने शिस्तभंगाची कारवाई करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

मोना करंडे,

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

राज्यपालांचे सचिव,
मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
सर्व मंत्र्यांचे खाजगी सचिव,
सर्व राज्यमंत्री, उप मंत्री यांचे स्वीय सहाय्यक,
शासनाचे सर्व सचिव,
सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ, सचिवालय, मुंबई,
*प्रबंधक, मूळ न्याय शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
*प्रबंधक, अपील शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
*प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
मंत्रालयीन विभागांच्या नियंत्रणाखालील असलेले सर्व विभाग प्रमुख, कार्यालय प्रमुख,
निवड नस्ती.

*पत्राने.